

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI

Faxriddinov Abdulhakim Ziyaiddinovich¹, Marimbayeva Sohiba Ismail qizi²

¹Toshkent davlat agrar universiteti, "Agroiqtisodiyot" Kafedra assistenti

²Toshkent davlat agrar universiteti, "Agroiqtisodiyot, logistika va xizmatlar" Fakulteti iqtisodiyot
yo'nalishi talabasi

E-mail: ¹abdulhakim.uz90@gmail.com, ²marimbayevasohiba@gmail.com

DOI: 10.61587/mmit.tiue.uz.v1i1.440

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalari rivojlanayotgan davrda uning mehnat bozoriga qanday ta'siri qilishi tahlil qilingan. Sun'iy intellektning ko'plab sohalarda, masalan, ishlab chiqarish, menejment, xizmat ko'rsatish va qishloq xo'jaligi, qo'llanishi ish unumdorligini, vaqt va xarajatlar qisqarishi ochib berilgan. Bundan tashqari, ba'zi kasblar yo'qolishi va paydo bo'lishi, yangi ish o'rinlari yaratilishi ham ko'rib chiqilgan. Sun'iy intellektning mehnat bozoriga kirib kelishidan paydo bo'layotgan o'zgarishlarga moslashish, yangi mehnatga layoqatli xodimlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, undan tashqari texnikaviy ko'nikmalarni oshirish asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanish yo'llari bilan tugallangan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, mehnat bozori, samaradorlik, raqamli iqtisodiyot, innovatsiya, kasbiy malaka, ish unumdorligi, texnologik rivojlanish.

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES ON THE LABOR MARKET

Faxriddinov Abdulhakim Ziyaiddinovich¹, Marimbayeva Sohiba Ismail qizi²

¹Tashkent State Agrarian University, Assistant of the Department of "Agroeconomics"

²Tashkent State Agrarian University, Faculty of "Agroeconomics, Logistics and Services", Economics
program student

E-mail: ¹abdulhakim.uz90@gmail.com, ²marimbayevasohiba@gmail.com

Abstract. This article analyzes the impact of artificial intelligence technologies on the labor market in the context of their rapid development. It examines the application of artificial intelligence in various sectors such as manufacturing, management, services, and agriculture, and demonstrates how it increases labor productivity while reducing time and costs. In addition, the study explores the disappearance of certain professions, the emergence of new ones, and the creation of new jobs. The need to adapt to changes brought about by the introduction of artificial intelligence into the labor market is substantiated, including the training and retraining of the workforce, as well as the improvement of technical skills. The research findings conclude with recommendations for the effective use of artificial intelligence technologies.

Keywords: artificial intelligence, labor market, efficiency, digital economy, innovation, professional qualifications, labor productivity, technological development.

Kirish

So'nggi yillarda sun'iy intellektning jadal rivojlanishi inson taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. Sun'iy ongning rivojlanishi ko'plab sohalarda yangi imkoniyalar yaratdi. Hozirgi kunda sun'iy aql ko'plab sohalarni avtomatlashtirishga xizmat qilmoqda. Shuning uchun ham u nafaqat texnologik sohalarda, balki iqtisodiyotning deyarli barcha tarmoqlarida qo'llanilmoqda. Bu esa ishchi kuchi bozori tuzilmasi, ishchi kuchiga bo'lgan talab va taklif, kasbiy ko'nikma va malaka talablariga ta'sir ko'rsatmoqda.

Raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, bank sohalari, sog'liqni saqlash va qishloq xo'jaligi sohasida keng qo'llanishi mehnat unumdorligini oshirish va ish

samaradorligini kuchaytirish, inson xatolarini kamaytirish, vaqt va xarajatlarni qisqartirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek sun'iy ongdan foydalanish ayrim kasblarning yo'qolishiga va yangi kasblarning paydo bo'lishiga sababchi bo'lmoqda. Natijada mehnat bozorida sifat jihatidan yuqori malakali ishchilarga talab oshmoqda, undan tashqari ishchilar har qanday vaziyatga moslashuvchan bo'lishi va hodimlardan texnologik bilim talab qilinmoqda. Shu boisdan, raqamli dunyo davrida mehnat bozori talablarini o'zida qamrab olgan va moslashuvchan hodimlarni tayyorlash va qayta tayyorlash. Sun'iy intellektning ishchi kuchi bozoridagi roli bugungi tadqiqotning asosiy mazmunini tashkil qiladi.

Adabiyotlar sharhi

So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi mehnat bozori tarkibi, kasbiy malaka talablari, ishlab chiqarish samaradorligi va bandlik munosabatlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Xalqaro tadqiqotlarda sun'iy intellekt faqatgina ayrim ish o'rinlarini avtomatlashtiruvchi vosita sifatida emas, balki mavjud kasblarning mazmunini o'zgartiruvchi, yangi kompetensiyalarni talab qiluvchi hamda mehnat unumdorligini oshiruvchi texnologik omil sifatida baholanmoqda.

Xalqaro mehnat tashkiloti tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda generativ sun'iy intellektning mehnat bozoriga ta'siri ko'proq kasblarni to'liq yo'q qilishdan ko'ra, ularni to'ldirish va ish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali o'zgartirishga qaratilishi ta'kidlangan. Ayniqsa, ma'muriy, axborot bilan ishlash, matn yaratish, xizmat ko'rsatish va tahliliy faoliyat bilan bog'liq kasblar sun'iy intellekt ta'siriga ko'proq duch kelmoqda. Shu bilan birga, texnologik yangilanish ayrim ish o'rinlari qisqarishiga olib kelishi mumkin bo'lsa-da, yangi kasblar va yangi ko'nikmalarga ehtiyojni ham shakllantiradi.[1]

Jahon iqtisodiy forumi tomonidan e'lon qilingan "Future of Jobs Report 2025" hisobotida 2025–2030-yillar oralig'ida mehnat bozorida texnologik transformatsiya, raqamlashtirish va sun'iy intellektning keng joriy etilishi natijasida kasbiy talablar o'zgarishi prognoz qilinadi. Hisobotda 55 ta iqtisodiyot va turli sohalardagi yirik ish beruvchilar fikri asosida kelajak kasblari, malaka talablari va ishchi kuchini qayta tayyorlash zarurati tahlil qilingan. Bu esa sun'iy intellekt sharoitida ta'lim tizimi, kasbiy tayyorgarlik va qayta tayyorlash dasturlarini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirish zarurligini ko'rsatadi. [2]

Tadqiqot usuli (metod)

Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining mehnat bozoriga ta'sirini o'rganishda ilmiy-nazariy va tahliliy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi sun'iy intellektning bandlik, kasbiy malaka, ish unumdorligi va raqamli iqtisodiyot rivojlanishiga ko'rsatayotgan ta'sirini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Tahliliy (analitik) metod

Sun'iy intellektning qaysi sohalarda keng qo'llanayotgani haqidagi statistik ma'lumotlar va ilmiy adabiyotlar o'rganiladi.

2. Taqqoslash (komparativ) metodi

Sun'iy ongdan oldingi davrdagi mehnat bozori infratuzilmasi va ishlab chiqarish sohasida sarflanayotgan vaqt va xarajatlar bugungi davr bilan solishtiriladi

3. Statistik tahlil metodi

Bandlik va ishsizlik darajalari, yangi ish o'rinlari soni ko'rsatkichlari grafik orqali tasvirlanadi

4. SWOT tahlili

Sun'iy intellektning mehnat bozoriga kirib kelishining kuchli va zaif tomonlari, u yaratgan imkoniyatlar va xatarlar baholanadi.

Sun'iy aql texnologiyalari iqtisodiyotning ko'plab sohalarida qo'llanilmoqda (xizmat ko'rsatish, moliya va ishlab chiqarish). Bu ish samaradorligini oshirib, mahsulot sifatini oshirmoqda. Ishlab chiqarishni avtomatlashtirib vaqtni va xarajatlarni qisqartirmoqda.

Natijalar va muhokama

Sun'iy intellekt texnologiyalarining mehnat bozoriga kirib kelishi zamonaviy iqtisodiyotda tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda ishlab chiqarish, menejment, xizmat ko'rsatish, ta'lim, tibbiyot, moliya va qishloq xo'jaligi kabi sohalarda sun'iy intellektidan foydalanish mehnat jarayonlarini tezlashtirish, inson omiliga bog'liq xatolarni kamaytirish hamda samaradorlikni oshirish imkonini bermoqda. Ayniqsa, takroriy, ko'p vaqt talab qiladigan va aniq algoritmlar asosida bajariladigan ishlarning avtomatlashtirilishi korxona va tashkilotlar faoliyatida vaqt hamda xarajatlarni qisqartirishga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, sun'iy intellektning mehnat bozoriga ta'siri faqat ijobiy jihatlar bilan cheklanmaydi. Mazkur texnologiyalar ayrim an'anaviy kasblarning qisqarishiga yoki ularning mazmunan o'zgarishiga sabab bo'lishi mumkin. Masalan, oddiy hisob-kitob, ma'lumot kiritish, hujjatlarni saralash, standart mijozlarga xizmat ko'rsatish kabi vazifalar tobora avtomatlashtirilmoqda. Natijada bunday faoliyat bilan shug'ullanuvchi xodimlardan yangi texnologiyalar bilan ishlash, raqamli savodxonlikni oshirish va kasbiy ko'nikmalarini doimiy yangilab borish talab etiladi. Umuman olganda, sun'iy intellekt mehnat bozorida xavf va imkoniyatlarni bir vaqtda yuzaga keltiradi. Uning salbiy ta'sirini kamaytirish va ijobiy natijalaridan unumli foydalanish uchun xodimlarning kasbiy malakasini oshirish, ta'lim tizimini zamonaviylashtirish, innovatsion fikrlashni rivojlantirish va raqamli ko'nikmalarni keng joriy etish zarur. Shundagina sun'iy intellekt mehnat bozorida ishsizlik omili emas, balki samaradorlik, yangi imkoniyatlar va iqtisodiy taraqqiyot manbai sifatida xizmat qiladi.

So'nggi yillarda sun'iy intellekt O'zbekiston hududidagi eng tezkor rivojlanayotgan texnologiyadan biridir. 2025-yil boshida O'zbekistonda sun'iy ongdan foydalanish 5,7 %ni tashkil etgan, yil oxirida esa bu ko'rsatkich 6,3%ga yetdi. Mamlakatimizda sun'iy ong orqali 20 dan oshiq loyihalar ishlab chiqilgan va 70 ga yaqini ko'rib chiqilmoqda.[3]

1.Sun'iy intellektning mehnat bozorida ustunliklari

a)mehnat unumdorligining oshishi

b)yangi kasblarning paydo bo'lishi

AI rivojlanishi natijasida

Ma'lumotlarni tahlil qiluvchi

AI muhandisi kabi yangi kasblar paydo bo'ldi va ish o'rinlari yaratildi

c)Qaror qabul qilish osonlashdi

AI bilan maslahatlashish orqali olib borilayotgan loyihadagi duch kelish mumkin bo'lgan muammolar, uning natijasi va qanday qo'shimchalar qo'shish mumkinligi haqida bilish imkoniyatiga erishildi.

d)Ish sifatini yaxshilash

Sun'iy ong insondagi xatoliklarni qilmaydi. Ayniqsa, tibbiyotda oldindan kasallikni aniqlash va unga yechim topish mumkin bo'ldi.

2.Sun'iy texnologiyalarining mehnat bozoriga ta'siri

-ishlab chiqarish jarayonlari tezlashdi

-onlayn xizmatlar kengaytirildi

- onlayn savdo rivojlandi
- inson mehnati bilan bog'liq xatoliklar kamaydi
- masofaviy ishlar shakllandi

1-jadval. O'zbekistonning mehnat samaradorligi AI va AISiz:

Soha:	Mehnat samaradorligi an'anaviy usulda	Mehnat samaradorligi AI bilan
Ishlab chiqarish	4%	10-20%
Bank va moliya	Sekin jarayonlar	30-50%
Qishloq xo'jaligi	2%	10-15%
Transport va logistika	3%	15-30%

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi mehnat bozorida yangi bosqichni boshlab bermoqda. Ushbu texnologiyalar ishlab chiqarish, menejment, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi va boshqa ko'plab sohalarda mehnat unumdorligini oshirish, vaqt va xarajatlarni qisqartirish, ish jarayonlarini avtomatlashtirish hamda boshqaruv samaradorligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish uchun xodimlardan faqat an'anaviy bilim va tajriba emas, balki raqamli savodxonlik, texnik ko'nikmalar, analitik fikrlash, innovatsion yondashuv va tez moslashuvchanlik talab etilmoqda. Shu sababli ta'lim tizimini zamonaviy texnologik talablar asosida takomillashtirish, kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini muntazam oshirib borish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

O'zbekiston sharoitida ham sun'iy intellekt texnologiyalarini rivojlantirish, ularni iqtisodiyot tarmoqlariga keng joriy etish va mehnat bozoriga mos malakali kadrlar tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Mamlakatda sun'iy intellekt asosidagi loyihalarning ko'payib borayotgani ushbu yo'nalishning istiqbolli ekanini ko'rsatadi.

Umuman olganda, sun'iy intellekt mehnat bozorida xavf emas, balki undan to'g'ri va samarali foydalanilganda yangi imkoniyatlar manbai hisoblanadi. Uning ijobiy ta'siridan samarali foydalanish uchun davlat, ta'lim muassasalari, korxonalar va xodimlar o'rtasida uzviy hamkorlikni kuchaytirish, raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish hamda innovatsion fikrlashni shakllantirish zarur. Shundagina sun'iy intellekt texnologiyalari iqtisodiy taraqqiyot, yangi ish o'rinlari yaratish va mehnat unumdorligini oshirishning muhim omiliga aylanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Gmyrek, P., Berg, J., & Bescond, D. (2023). Generative AI and jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality. ILO Working Paper 96. International Labour Organization.
2. Green, A. (2024). Artificial intelligence and the changing demand for skills in the labour market. OECD Artificial Intelligence Papers. OECD Publishing.
3. Cazzaniga, M., Jaumotte, F., Li, L., Melina, G., Panton, A. J., Pizzinelli, C., Rockall, E., & Tavares, M. M. (2024). Gen-AI: Artificial intelligence and the future of work. IMF Staff Discussion Note. International Monetary Fund.
4. World Economic Forum. (2025). The Future of Jobs Report 2025. World Economic Forum.
5. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. (2025). Sun'iy intellekt. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali.